

DATUM
2024-05-16
ERT DATUM
2024-02-16

DIARIENR
2024/38-4
ER BETECKNING
LI2024/00248

Regeringskansliet
Landsbygds- och infrastrukturdepartementet
103 33 Stockholm

Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8)

Statskontoret tar i remissvaret upp frågor som rör den övergripande styrningen och ansvarsfördelningen för livsmedelsberedskapen.

Statskontoret *tillstyrker* inriktningen på flera av utredningens förslag, men har också vissa invändningar mot delar av förslagen. Det gäller förslagen om

- ett nationellt mål för livsmedelsberedskap
- kommunernas ansvar för livsmedelsberedskap
- Livsmedelsverkets uppgift att vägleda kommuner
- Livsmedelsverket samordning av åtgärder inom livsmedelsberedskapen
- en nationell funktion med uppgift att tidigt upptäcka hot mot livsmedelsförsörjningen.

Statskontoret *avstyrker*

- att Livsmedelsverket får i uppgift att följa upp livsmedelsberedskapen
- att regeringen inrättar ett nationellt livsmedelsberedskapsråd vid Livsmedelsverket.

Statskontoret tar inte ställning till förslaget att Jordbruksverket ska få i uppdrag att ombesörja beredskapslager.

Ett tydligt helhetsperspektiv saknas

Statskontoret ställer sig positivt till inriktningen på utredningens förslag men anser att det saknas ett tydligt helhetsperspektiv. Fokus i förslagen ligger på kommunernas ansvar för att planera för den lokala livsmedelsförsörjningen och Livsmedelsverkets ansvar för att leda samordning av livsmedelsberedskap. Men utredningen presenterar inte någon sammanhållen inriktning för vilka metoder som ska användas för att öka den svenska livsmedelsberedskapen eller hur olika aktörers ansvar ska jacka i varandra. Viktiga pusselbitar som rör infrastruktur och

distribution av livsmedel, de privata företagens roll och hur handelsflöden till Sverige kan upprätthållas saknas bland utredningens förslag, liksom hur kritiska beroenden av bland annat vatten och elektricitet ska hanteras. Dessa luckor riskerar enligt Statskontoret att minska utredningens användbarhet som stöd för det fortsatta arbetet med att stärka livsmedelsberedskapen.

Målen för arbetet kan behöva konkretiseras

Statskontoret tillstyrker att det införs ett nationellt mål för livsmedelsberedskap. Statskontorets utredning av livsmedelsberedskapen inom ramen för kommunernas och regionernas verksamhetsansvar visade att avsaknaden av tydliga nationellt fastställda mål var ett avgörande hinder för arbetet.¹

Däremot ser Statskontoret en risk för att den målformulering som utredningen föreslår inte är tillräckligt tydlig och konkret för att ge styrkraft till arbetet. Målet kan därför behöva brytas ned och konkretiseras för att det ska få en reell styrande funktion.

Statskontoret tillstyrker att målet för livsmedelsberedskap regleras i lag, men tar inte ställning till om det ska ske inom ramen för en specifik lag rörande livsmedelsberedskap eller i annan författning.

Kommunernas ansvar behöver vara mer preciserat

Statskontoret tillstyrker att kommunernas ansvar för livsmedelsberedskap blir tydligare formulerat och reglerat. Vi har tidigare pekat på att utan tydligare krav riskerar arbetet med att bygga upp en livsmedelsberedskap i kommunerna att gå alltför långsamt och få skiftande resultat.²

Däremot ser vi en risk att den reglering som utredningen föreslår inte kommer att leda till den stärkta beredskap som den syftar till. De föreslagna uppgifterna ger ingen reell vägledning till vilken förmåga till livsmedelsberedskap kommunerna förväntas bygga upp. Formuleringar som att kommunerna ska ”planera för” eller ”utifrån sina förutsättningar vidta lämpliga åtgärder” är också vaga och lämnar ett stort tolkningsutrymme, vilket öppnar upp för stora skillnader mellan kommuner.

Det är också oklart vilka faktiska verktyg och styrmedel som kommunerna förväntas använda för att leva upp till den föreslagna lagstiftningen. Statskontoret bedömer att uppgiften att analysera de behov som kan uppstå för befolkningen i kommunen vid en allvarlig störning i livsmedelsförsörjningen är fullt rimlig för kommunen. Den kan också tänkas rymmas inom de budgetramar som utredningen föreslår.

¹ Statskontoret (2023). *En stärkt livsmedelsberedskap i kommuner och regioner*.

² Ibid.

Andra uppgifter är svårare för en kommun att hantera på egen hand. Uppgiften att vid en allvarlig störning vidta åtgärder för att upprätthålla tillgången till nödvändiga livsmedel för befolkningen i kommunen förutsätter, om den ska få någon praktisk betydelse, att kommunerna kan påverka flödena av livsmedel till kommunen. Eller att de har kapacitet att lagra livsmedel i stora kvantiteter.

Kommuner råder inte över frågor som rör transportinfrastruktur, beslut om export och import eller livsmedelsproduktion. Kommuner kan avtala med livsmedelsgrossister eller den lokala detaljhandeln om tillgång till livsmedel vid en störning i livsmedelsförsörjningen. Men i Statskontorets utredning om livsmedelsberedskap i kommuner och regioner framkom det att frågor om upphandling var komplicerade, och såväl kommuner som privata livsmedelsleverantörer bedömde att ett system som säkerställer leveranskedjan vid allvarliga störningar i livsmedelstillförseln kan bli dyrt.³ Statskontoret noterar att varken kostnader för avtal med privata aktörer eller eventuell kommunal lagerhållning av livsmedel täcks av de budgetmedel som utredningen föreslår ska avsättas för kommunerna.

Utredningen anför att ansvaret för kommunen att vidta åtgärder för att upprätthålla tillgången till nödvändiga livsmedel inte innebär att kommunerna är de enda som ska bistå med resurser och förespråkar att kommunerna samverkar med andra aktörer. Men utredningen presenterar inte någon modell för hur den samlade ansvarsfördelningen bör se ut och det är bara kommunerna som nämns i lagstiftningen.

Livsmedelsverkets bör stödja och samordna arbetet

Statskontoret tillstyrker att Livsmedelsverket ska leda arbetet med att samordna åtgärder inom livsmedelsberedskapen, men är tveksam till om detta kan anses vara en ny uppgift. Livsmedelsverket har som sektorsansvarig myndighet redan ett ansvar för samordning.⁴ Dubbelreglering av uppgifter riskerar att skapa en otydlighet och bör enligt Statskontoret undvikas.

Statskontoret tillstyrker också att Livsmedelsverket får i uppgift att ansvara för en nationell funktion med uppgift att tidigt upptäcka hot mot livsmedelsförsörjningen.

Vidare tillstyrker Statskontoret att Livsmedelsverket får i uppgift att vägleda kommuner. I vår utredning om livsmedelsberedskap i kommuner och regioner såg vi att kommunerna har behov av ett sådant stöd.⁵

³ Statskontoret (2023). *En stärkt livsmedelsberedskap i kommuner och regioner*.

⁴ 24 § förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap.

⁵ Statskontoret (2023). *En stärkt livsmedelsberedskap i kommuner och regioner*.

Ansvaret för uppföljning kan läggas på länsstyrelserna

Statskontoret avstyrker att Livsmedelsverket får i uppgift att följa upp kommunernas arbete med livsmedelsberedskap. Statskontoret bedömer att länsstyrelserna är bättre lämpade för att följa upp den lokala livsmedelsberedskapen. Länsstyrelserna är, till skillnad från Livsmedelsverket, verksamma ute i landet och har redan andra liknande uppgifter. Statskontoret har tidigare lämnat ett förslag om att länsstyrelserna ska ansvara för uppföljning av livsmedelsberedskap i kommuner och regioner.⁶

Statskontoret avstyrker inrättandet av rådgivande organ

Statskontoret avstyrker inrättandet av ett nationellt livsmedelsberedskapsråd vid Livsmedelsverket. Särskilda organ vid en myndighet innebär ett avsteg från principen om att en myndighet bestämmer över sin organisation och riskerar att skapa oklarheter när det gäller roller och ansvar. Regeringen bör därför bara inrätta särskilda organ när det finns tydliga motiv, lämpliga förutsättningar och där inget annat alternativ framstår som bättre.⁷ Statskontoret bedömer att det är en mer ändamålsenlig lösning att Livsmedelsverket själv får bygga upp de strukturer myndigheten behöver för att inhämta nödvändig information.

Generaldirektör Annelie Roswall Ljunggren har beslutat i detta ärende. Utredningschef Matilda Ardenfors och utredare Lina Nyberg, föredragande, var närvarande vid den slutliga handläggningen.

Lina Nyberg

Annelie Roswall Ljunggren

⁶ Statskontoret (2023). *En stärkt livsmedelsberedskap i kommuner och regioner..*

⁷ Statskontoret (2023). *Myndigheternas särskilda organ – Vad, hur och varför?*